

*А.М. Демчук – аспірант другого року навчання юридичного факультету Львівського національного університету ім. Івана Франка;
науковий керівник – канд. юрид. наук, доц. кафедри цивільного права та процесу юридичного факультету Львівського національного університету ім. Івана Франка О.С. Яворська*

ОСНОВНІ ЕКОНОМІЧНІ ПРАВА ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА ЯК ОБ'ЄКТ РЕЙДЕРСТВА

Конституція України 1996 р. виходить з принципово нової ідеології в закріпленні основних економічних прав людини та громадянина в порівнянні з ідеологією колишніх радянських конституцій, в яких проголошувалась вирішальна роль держави у наданні людини економічних прав. Це особливо виявляється у питанні про власність.

Найважливішим елементом правового статусу особи в умовах соціальної ринкової економіки є приватна власність, яка включає право людини і громадянина володіти, користуватись та розпоряджатись своєю власністю та мати доходи. Держава в свою чергу повинна гарантувати захист приватної власності й інших форм власності [1, с. 271].

Враховуючи ту особливість, що в систему прав та обов'язків громадянина в галузі економічного життя входять:

- 1) право на приватну власність;
- 2) право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом;
- 3) право на користування природними та іншими об'єктами суспільної власності.

Положення про гарантії цих прав закріплені в Конституції та у відповідних законодавчих актах.

Так, зокрема відповідно до ч. 1 ст. 41 Конституції України кожній людині надається право володіти, користуватись та розпоряджатись своїм майном та результатами своєї інтелектуальної праці. Об'єктами права приватної власності виступають: майно (речі), природні ресурси, які можуть бути в цивільному обігу, а також результати інтелектуальної, творчої діяльності, в тому числі твори науки, літератури і мистецтва, інші результати інтелектуальної діяльності.

Непорушність права приватної власності встановлена не лише Конституцією України, але і Цивільним кодексом України, Законом України "Про власність" та рядом інших нормативних актів.

Право на підприємницьку діяльність закріплене в ст. 42 Конституції України. Вільне підприємництво і вільність договорів гарантується.

На всі ці права та охоронювані законом інтереси і направлена діяльність рейдерів. Вважається, що рейдерство (з англ. Ride – несподіваний захват) – широко поширена як в світі, так і в Україні система поглинання підприємства шляхом захоплення, насильницького злиття, скуповування акцій через підставну структуру, методом винесення спірного судового рішення з подальшим силовим захопленням підприємства. Опосередкованими учасниками рейдерства, часто не з власної ініціативи, стають суди і силові

структури. Крім того, важливо знати саму роль держави у проблемі рейдерства як досить поширеного явища в Україні.

У засобах масової інформації корпоративні захоплення підприємств, як правило, висвітлюють крізь призму неефективної протидії рейдерам з боку державних правоохоронних органів. До цього часу існує думка про те, що саме за браком фахових охоронців, рейдерам вдається проникнути на територію підприємства і, як наслідок, заволодіти необхідною документацією.

Насправді, дана проблема є значно глибшою, аніж те, до чого зводяться коментарі працівників правоохоронних органів чи фахові припущення зацікавлених осіб [2].

Незаконність захоплення означає існування закону, якому це захоплення суперечить. Отже, як і будь-яка інша незаконна дія, незаконне захоплення пропонує державі лише один варіант поведінки. Державні органи мають застосувати закон, тобто довести незаконність дій, припинити незаконні дії та поновити порушені права осіб, що постраждали. Тобто прокуратура та інші компетентні органи у випадках незаконних захоплень мають просто виконувати свою роботу, а створювати будь-які робочі групи при Кабміні немає жодної потреби.

Державні органи (у тому числі правоохоронні) мають боротися не з абстрактним рейдерством, а з конкретними порушеннями закону, багато з яких передбачені Кримінальним кодексом [3]. Наведемо приклади.

Як свідчить преса, представники Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку вважають суди “ключовою ланкою у рейдерських атаках”. Однак за постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови в Україні передбачена кримінальна відповідальність (ст. 375 Кримінального кодексу). Тому, якщо такі факти існують, слід не говорити про рейдерство, а вживати заходів щодо притягнення недобросовісних суддів до відповідальності.

Мало того, навіть поверховий юридичний аналіз повідомлень ЗМІ свідчить, що за красивими словами на кшталт “рейдерська атака” часто ховаються банальні кримінальні злочини, такі як самоправство; викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження; підроблення документів, печаток, штампів та бланків, їх збут, використання підроблених документів; зловживання владою або службовим становищем; службове підроблення, службова недбалість тощо.

Література

1. Конституційне право України: Підруч. для студ. юридичних спец. вищ. закл. освіти / НАН України; Інститут держави і права ім. В.М.Корецького; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка / Віктор Федорович Погорілко (ред.). – 3.вид. – К.: Наукова думка, 2002. – 731 с.

2. Рейдерство в Україні // “Justus – інформаційний вісник” – 2006 – 19 жовтня // <http://justus.com.ua/articles/2849.html>

3. Головань І. Удар у стик // Дзеркало тижня. – 2006. – № 39 (618).

Основні економічні права людини і громадянина як об’єкт рейдерства [Текст] / А.М. Демчик // Права людини в умовах сучасного державотворення: теоретичні і практичні аспекти: зб. тез доповідей I Міжнародної науково-практичної конференції студентів і молодих вчених (8-9 грудня 2006 р.). - Суми: УАБС НБУ, 2006. – С. 34-36.